

ВПЛИВ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ НА НАВЧАЛЬНУ МОТИВАЦІЮ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Коробка Юлія

Сучасні умови освітнього середовища висувають підвищені вимоги до психологічного благополуччя молодших школярів, що безпосередньо впливає на формування їхньої навчальної мотивації. Одним із ключових чинників, який визначає ефективність навчальної діяльності у цьому віці, є рівень шкільної тривожності. Підвищена тривожність здатна виступати суттєвим бар'єром у розвитку пізнавальної активності, формуючи негативне ставлення до навчання та знижуючи рівень мотивації молодших школярів.

Метою емпіричного дослідження було виявлення особливостей впливу шкільної тривожності на мотивацію навчання молодших школярів та визначення взаємозв'язків між емоційними і соціальними чинниками навчальної діяльності. У дослідженні взяли участь 60 учнів 3–4 класів. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс психодіагностичних методик, зокрема, тест шкільної тривожності Філіпса, анкету для оцінювання рівня навчальної мотивації (Н. Лусканової), проективну методику «Школа звірів», а також авторські анкети для вчителів і батьків (рис. 1).

Результати дослідження показали, що значна частина учнів характеризується підвищеним рівнем шкільної тривожності. Зокрема, високий рівень загальної тривожності було виявлено у 28% дітей, що свідчить про наявність постійного емоційного напруження, яке супроводжує навчальну діяльність. Такі учні швидко втомлюються, демонструють знижену концентрацію уваги та часто сприймають навчання як джерело стресу. Особливе місце у структурі тривожності молодших школярів займає страх ситуації перевірки знань, який було зафіксовано у 42% учнів. Цей показник є найбільш вираженим серед усіх факторів і вказує на те, що саме ситуації оцінювання є найбільш стресогенними для дітей. У таких умовах

навчальна діяльність втрачає свою пізнавальну спрямованість і трансформується у діяльність, орієнтовану на уникнення невдач.

Рис. 1. Рівні прояву шкільної тривожності у молодших школярів

Виявлено також високий рівень страху не відповідати очікуванням дорослих (35% учнів), що свідчить про значну залежність мотиваційної сфери дітей від зовнішніх оцінок. У цьому контексті мотивація до навчання набуває характеру соціально зумовленої поведінки, спрямованої на отримання схвалення, а не на задоволення пізнавальних потреб. Аналіз інших факторів тривожності показав, що у 30% учнів початкової школи спостерігається страх самовираження, який обмежує їхню активність на уроці та знижує готовність до участі у навчальній діяльності. Крім того, у 22% дітей виявлено переживання соціального стресу, пов'язаного з труднощами у взаємодії з однолітками, що негативно впливає на загальне ставлення до школи.

Отримані результати підтверджуються даними про рівень навчальної мотивації. Було встановлено, що у більшості учнів переважає середній та знижений рівень мотивації, причому значна частина дітей орієнтується на зовнішні стимули. Це свідчить про те, що підвищена тривожність є чинником, який перешкоджає

формуванню внутрішньої пізнавальної мотивації.

Проведений кореляційний аналіз дозволив встановити статистично значущі взаємозв'язки між рівнем шкільної тривожності та навчальною мотивацією ($r = -0,68$), а також між тривожністю та страхом перевірки знань ($r = 0,65$). Такі показники свідчать про те, що емоційні переживання мають системний характер і безпосередньо впливають на навчальну діяльність учнів. Крім того, було встановлено зв'язок між рівнем тривожності та сімейною підтримкою ($r = -0,74$), що підкреслює важливу роль сімейного середовища у формуванні емоційного стану дитини. Недостатня підтримка або надмірний тиск з боку батьків можуть підсилювати тривожність, що, у свою чергу, негативно впливає на мотивацію до навчання.

Таким чином, результати дослідження дозволяють стверджувати, що шкільна тривожність є одним із ключових чинників, що визначають особливості навчальної мотивації молодших школярів. Вона виступає не лише як емоційний стан, а як системний фактор, який впливає на ставлення дитини до навчання, її активність та успішність.

Отримані дані обґрунтовують необхідність розробки та впровадження психолого-педагогічних заходів, спрямованих на зниження рівня тривожності у молодших школярів. Такі тенденції передбачають створення безпечного та підтримувального освітнього середовища, формування позитивного ставлення до помилок, використання методів емоційної підтримки та розвитку впевненості у власних силах. Отже, зниження шкільної тривожності та формування позитивного емоційного фону навчання є необхідною умовою розвитку стійкої внутрішньої мотивації до навчання у молодших школярів та забезпечення їхнього гармонійного психологічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Максименко С. Д. Загальна психологія: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 272 с.
2. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2017. 384 с.